

САМОСТАЛНОСТ ПРИ РАДУ МАСТЕР СТУДЕНАТА

Сажетак: Самосталност при раду мастер студената је неопходна. Међутим, проблем се јавља када на основу свакодневне праксе видимо да студенти поседују веома низак степен самосталности. Њихов начин рада на основним академским студијама не може да задовољи потребе које се јављају на мастер студијама. Овај рад треба да укаже на грешке које се јављају током студија, а чијим исправљањем би могао да се отклони проблем недостатка самосталности студената. У процесу исправљања ових недостатака неопходно је да учествују, како студенти, тако и професори. Отклањање поменутих недостатака умногоме ће олакшати мастер студије. Ипак, тамо где је касно за исправљање недостатака током основних академских студија, с обзиром на то да је њихово трајање већ завршено, није касно за исправљање датих проблема у току самих мастер студија. Покушаћемо да прикажемо неке начине за осамостаљивање студената мастер студија. Ако студенти и професори буду успели да отклоне све изазове пред њих постављене, моћи ћемо са сигурношћу констатовати да је болоњски систем високошколског образовања успешан и да заиста ствара праве људе и праве професионалце.

Кључне речи: мастер студије, студенти, самосталност, болоњски систем образовања, професори, ментор, израда мастер рада

Болоњски процес осавремењавања образовања у Србији је већ увелико узео маха. Иако је у систем уведен пре седам година, и даље је актуелно питање: „Да ли је нови систем образовања донео такве и толике промене које су се од њега очекивале?“ Последњих година, јављале су се разне критике овог система образовања, како негативне, тако и позитивне. Према неким мишљењима тај систем је олакшао образовање и допринео да се повећа ефикасност рада у току студија. Насупрот томе постоји мишљење да је болоњски систем само закомпликовао постојећи систем образовања и све новине не помажу подизању квалитета студија. Укратко речено, једна страна тврди да је потписивање болоњског уговора неопходна, дуго очекивана и преко потребна промена, док насупрот њој, друга је страна приклоњена мишљењу да је болоњски уговор „нужно зло“, неопходно због више, државне политике.

Ако оставимо по страни све те критике и не дозволимо себи да потпаднемо под утицај неке од њих, а са друге стране, објективно сагледамо чињенично стање, поткрепљено свакодневним искуством, закључујемо да је болоњски систем образовања једна велика новина и, слободно се може рећи,

непознаница како за студенте тако и за професоре.¹ Као и свака новина и ова са собом доноси различите изазове који се најчешће превазилазе практично и на датом проблему. Оног момента када је болоњски систем ступио на снагу високошколске установе су кренуле са његовом применом. Начин те примене је за последњих седам година доживео многе измене док коначно није пронађен образац по коме је најбоље радити и који је најефикаснији. Ипак постоје индиције да је неопходно и даље усавршавати начин примене болоњског система високошколског образовања. Тај приступ је некада врло плононосан, и заиста врши модернизацију високошколског образовања, док је понекад контрапродуктиван и модернизација стагнира. То се дешава управо због честих промена начина примене болоњског система. Уколико нека промена начина предавања или оцењивања не повећава успех студената не мора нужно да значи да је у питању погрешан начин, већ да се студенти нису привикли на нови начин или да је проблем у било ком другом смислу у њиховом раду, а не у раду професора. Даље се може десити да се из тих разлога врати неки стари начин рада који је корак уназад од модернизације система високошколског образовања.

Ипак простор за увођење иновација у наставу и приступе учењу је у одређеној мери ограничен традицијом и педагошким приступима који су доминирали у „предболоњском периоду“, што ће рећи да се проблем јавио када су професори, навикнути на један систем рада, морали, у време ступања болоњског система, да се прилагоде новим околностима.² Неки су брзо успели у томе док неки још увек имају проблем са прилагођавањем новонасталим околностима. Некима једноставно више одговарају нови приступи образовању, док су другима страни и нелогични. Све у свему можемо закључити да им није било лако ни једноставно. Читав свој радни век су стицали одређене навике, што се тиче, пре свега начина држања наставе, а ништа мање битно и начина оцењивања. Болоњски систем образовања доноси оцењивање кроз бодове који се према способностима додељују студентима у току предиспитних обавеза и на самом испиту. Што се тиче начина држања наставе, у том сегменту се није много шта променило, што не значи да не би требало да дође до промена. Ипак могу се назрети неке промене, нарочито када је реч о методама наставе. Може се рећи да је настава по ступању болоњског система постала живља и садржајнија.

Поменути проблем навикавања на нови систем високошколског образовања се јавља и међу студентима, који су на основу искуства ранијих генерација пре почетка свог високошколског образовања имали одређену представу како би исто требало да изгледа. У том погледу најкарактеристичније су гене-

---

¹ Аутор је при изради овог рада употребио своје искуство као и искуства људи са којима је у свакодневном контакту, а при томе се трудио да избаци сваку тенденциозност и пристрасност. Аутор ће се током свог излагања у највећој мери држати студија историје јер је о њима највише обавештен.

² Роберт Страдлинг, *Настава европске историје двадесетог века*, Београд, 2003., 13.

рације које су своје универзитетско образовање започеле у периоду 2006–2008. године. То су прве генерације које су своје високошколско образовање започеле по болоњском систему. Нико, па ни сами професори нису могли да им, са сигурношћу, реше дилеме око начина студирања, система оцењивања, броја положених испита (односно остварених ЕСП бодова), неопходних за прелазак на вишу годину студија. Захваљујући томе, међу њима, веома често, јавља се питање: „Зашто сада није дозвољена пракса која је раније била уобичајена?“ Управо то питање било је окосница бројних протеста који су претили да постану учесталост. Студенти су протествовали, нарочито у Београду да би им се дозволило финансирање студија из државног буџета иако нису положили све испите из претходне године (и ако је болоњским уговором предвиђено да је за наставак студирања на терет државног буџета неопходно остварити свих 60 ЕСП бодова), затим да се диплома новог система изједначи са старом. Често им је изложено у сусрет, али не увек. Ипак са сигурношћу се може рећи да све те дилеме и несугласице нису, или бар нису у потпуности решене ни данас.

Важно је напоменути да студентима, као и професорима, нови систем образовања може да одговара, према личним способностима мање или више. Неко ће се раније прилагодити зато што је нови систем ближи његовој личности док ће неко имати већих проблема јер му је нови систем компликован или несвојствен.

Ако проблем прекидања претходне праксе оставимо по страни, видећемо да је следећи, назовимо га „болоњски изазов“ појава мастер студија. Око ове појаве такође је доста полемисано, нарочито када је у питању њена неопходност за рад у просвети. Јасно је да студент који је завршио основне академске студије по болоњском систему образовања није у могућности да добије запослење, на пример, у школи зато што га закон не изједначава са колегом који је студије завршио пре ступања болоњског система. Са друге стране, мастер студије су једини степен између основних академских и докторских студија што свршеног мастер студента доводи у исти ранг са пређашњим магистрима (чак је исти и степен стручне спреме). Намеће се питање: „Да ли ће сви високообразовани људи морати да буду магистри?“

Ипак, за оног студента који настави своје образовање на мастер студијама питање неопходности је занемарљиво. Мастер студије му чак дају и предност при запошљењу па му је непотребно полемисање око њихове неопходности. Међутим друго питање је од кључне важности. Ради се о способности, или неспособности студената мастер студија да буду самостални у свом раду. Дилема се састоји у питањима: „Да ли је питање самосталности индивидуално или колективно?“ и „Да ли је проблем несамосталности везан само за појединца и његов рад или произилази из претходног образовања?“. Самосталност је неопходна мастер студенту, јер је израда мастер рада прилика да он покаже сопствено умеће и разумевање градива, а то неће ноћи другачије него самостално.³ Ипак, то у пракси није увек тако, а разлог томе је целокупно високошколско образовање. Од када почне са високошколским образо-

³ Р. Страдлинг, нав. дело, 33.

вањем па до самог краја првог степена основних академских студија студент је ослоњен на околину, пре свега на професоре, а ништа мање на своје колеге које он у великој мери доживљава као другове из разреда, а своју студијску групу као одељење.

Основне академске студије првог степена су, према новом систему, замишљене на принципу свакодневног рада професора са студентима. Од професора се очекује да студенту помогне да разуме прошлост, да продуби интересовање студента за одређену област, да допринесе осећању националног идентитета.⁴ Ова чењеница, као и обавезан долазак студената на предавања, вежбе и друге облике наставе могу много да помогну при постизању позитивног резултата током студија. Разлог томе је што је студент већ навикнут на такав систем рада. С друге стране, тај систем се не разликује много од система рада у основним и средњим школама, што доводи до закључка да се приступи настави историје само продужавају на високошколском нивоу, али се суштински не мењају.⁵ То у пракси значи да се не мења и степен способности самосталног рада код студената. На тај начин студент је превише ослоњен на своје професоре и не гради своје мишљење о науци, пре свега о историји, којој је овај рад и посвећен.

Дакле, студент је ослоњен на професорове ставове, као и на ставове из литературе, па уопште не покушава да међу својим особинама развије жељу за истином и свест о објективности, што су кључна полазишта струке историчарева.⁶ Све то доводи до прости репродукције градива на испиту. Потребно је напоменути: студенту је остављено да сам одлучи хоће ли трагати за новим сазнањима или ће само репродуковати градиво из одређене му литературе. Међутим, свакодневна пракса показује да се ретко ко одлучује на самостално изучавање. Ова појава је темељ несамосталности студента, а разлози за њу су бројни. У првом реду је потреба студената да уз што мањи напор постигну што боље резултате.

Да би се на овом пољу нешто побољшало, неопходно је да професори и студенти суделују током основних академских студија. Од професора треба да се очекује мања помоћ, а више се треба уздати у самостални рад. Професор треба да упуту студенте у начин трагања за сазнањима и да им предложи примерену литературу или историјске изворе. Непотребно је да професори према својим студентима заузимају заштитнички став, већ да их пусте да сами долазе до сазнања уз усмеравање. Настава би се могла уредити тако да буде консултативног карактера, тј. да професор само провери да ли је студент на правом путу до сазнања, а не да сервира готово знање. Такође студент, уместо да очекује да чује коначне резултате, треба сам да дође до њих, а од професора само да очекује потврђивање, односно одбацивање његових са-

---

⁴ Исто, 20.

⁵ Исто, 11.

⁶ Андреј Митровић, *Пропитивање Клио, огледи о теоријском у историографији*, Београд, 1996., 17.

мостално формираних ставова. Осим што би био делотворнији, овај начин студирања би за студенте био и занимљивији, подстицао би њихову знатижељу и помагао би и у другим сегментима живота, не само у образовању (на пример у односима са другим људима).

Што се тиче историјских извора, нарочито необјављених извора из архивских фондова, са њима се студент током основних студија још ређе сусреће него са литературом која није у опсегу обавезног. Постоје тежње да се још ученици средњих па и основних школа упознају са историјским изворима.⁷ Ипак, те тежње нису и, вероватно, неће бити испуњене, јер нису испуњене ни на високошколским установама, нарочито када је реч о архивској грађи. Сусрет студента са архивском грађом највероватнији је у оквиру вежби на предмету „Увод у историјске студије са методологијом“ које се изводе у току два семестра на првој години студија. Међутим, то је недовољно да студент схвати значај те грађе. Разлог томе је, пре свега, кратко трајање овог програма (само два семестра), а поред тога и слаба заинтересованост студената прве године студија за историјске изворе. Та слаба заинтересованост је, осим несналажења и новина на почетку студија, проузрокована још и појавом о којој је претходно било речи. Студент који је свестан да ће сазнања, нарочито она која су му потребна да положи испит, добити директно са предавања и из уста професора, није стимулисан да сам истражује. Општи став је: „Зашто бих радио/ла нешто што није неопходно, па чак ни потребно?“. Ова чињеница доводи до закључка да би се исправљањем једне неправилности могло позитивно утицати на другу. Овај недостатак може лако да се превазиђе, тако што ће професори захтевати током предавања и вежби (а то је могуће чинити у оквиру скоро свих предмета) познавање извора, пре свега архивске грађе. Незаинтересованост за архивску грађу још јача (а можда је делимично и узрокује) околност, да у појединим универзитетским центрима архиви нису богати грађом па су чак ретке и копије фондова из архива са седиштем у Београду. Ипак се студенти основних академских студија и на оскудној грађи, која постоји у датом универзитетском центру могу обучити за рад са њом. То ће им помоћи и олакшати да се касније упусте у проучавање знатно обимније и квалитетније грађе када то постане неопходно.

Што се тиче самосталних активности студената у оквиру предиспитних обавеза, оне се састоје углавном из израде семинарског, односно, групног рада или реферата на задату тему, а на основу доступне литературе. Главна вредност ове врсте рада је у томе што студенти сами трагају за сазнањима и нису само примаоци унапред утврђених знања.⁸ Од њих се, у том смислу, очекује да раде на стварању навике за самосталним радом. Међутим, значај ових предиспитних активности бледи пред чињеницом да „казна“ за лоше написан рад није велика. Радови се, према свом квалитету, оцењују мањим или већим бројем бодова који могу утицати на повећање, односно смањење коначне

⁷ Р. Страдлинг, нав. дело, 77–85.

⁸ Исто, 135.

оцене на испиту, али који нису пресудни за саму пролазност на испиту. Много је случајева где ће се студент радије задовољити нижом коначном оценом него што ће више труда и енергије уложити у самосталну израду рада. Неопходно је, дакле, од студената захтевати што исцрпнији извештај о његовом самосталном раду и поставити могућност да студент не може положити испит без одговарајућег самосталног истраживања. Ипак, по овом питању, много више од професора могу да учине студенти, тако што ће схватити да њима не штети, већ у великој мери помаже што више труда око израде семинарског рада или реферата.

Када се из ове перспективе сагледа ток студентских активности током четворогодишњих основних студија историје, намеће се чињеница да је самосталност при раду минимална, а студент је крајње несамосталан и зависан од своје оклине, нарочито од професора. Упркос свему томе, апсурдно је претпоставити да се студенти све време налазе у стању пасивног учења. Да ли су пасивни или не, зависи делимично од природе предавања, вештине и личности предавача, али и самосвести студента.⁹ Да би се сви недостаци исправили и продуктивност студирања повећала, осим наведеног, потребно је још и доста труда, енергије и воље, како од стране студената, тако и од стране професора.

Оног момента када студент почне са студирањем другог степена основних академских студија (мастер студија) на површину излази његова несамосталност. Он тражи ослонац у ментору који није у могућности то да му пружи јер се мастер студије историје заснивају на самосталном истраживању студента које је само потпомогнуто усмеравањем и коректуром ментора. Проблем несамосталности се јавља на сваком кораку, од одабира теме за истраживање, преко самог тока истраживања и концепта, па све до коначне израде мастер рада.

Као што је већ речено проблем самосталности се јавља већ на првом кораку, при одабиру теме. Заправо, свако ко упише мастер студије је свестан којом темом конкретно жели да се бави. Међутим, студент који одабере једну област често није сигуран који део те области може најбоље да истражи и обради, а нарочито мора да води рачуна о поткрепљености изворима. Уз то мора водити рачуна и о опширности теме. Има пуно случајева који говоре о неспремности студента да сам реши проблем одабира теме самостално. Дешава се да тема коју студент жели да обради буде преопширна, или пак превише сужена или једноставно непримерена токовима науке. Мора се водити рачуна и о томе да тема има извесни научни значај, да доприноси развоју науке. Међутим студент који није навикнут на самосталност у раду није у стању да разлучи да ли тема коју је он одабрао има сва та својства. Ментор својим саветима може да упути свог кандидата. Међутим, ни уз сву добру вољу, ментор не може да зна шта и како студент хоће да истражи. Студент сам мора да се позабави својим могућностима и интересовањима. Најбољи начин за то

---

⁹ Р. Страдлинг, нав. дело, 135.

је, ако већ од раније није припремљен за научно истраживање, да почне да трага за сазнањима која би допринела стварању реалне слике о важности, поткрепљености изворима и обимности одређене теме. Што раније схвати да мора да одради тај посао то ће му бити лакше. На крају када се избори са проблемом одабира теме биће спремнији и самосталнији и у могућности да то и сам види.

Одабир теме је мањи проблем од самог истраживања са којим се студент практично први пут сусреће. Ослањање на ментора је ту још слабије. Он може да помогне у методолошком смислу и преношењем својих научних искустава, међутим, сам процес је на студенту. Ако се осврнемо на слику студента навикнутог на просту репродукцију и упућеност на професоре, намеће се закључак да само истраживање том студенту мора да буде тешко. Зна он и за Тацитову крилатицу: „*sine ira et studio*“¹⁰ и за Ранкеово: „Како је уистину било“¹¹, али како да то примени на делу? Неопходно је најпре, одлучити се за опсег истраживања, јер ни један рад не може бити превише исцрпан. Избор се нужно мора правити.¹² При прављењу тог избора битно је одлучити се шта је оно што рад свакако мора да садржи, а шта је могуће прескочити. На пример студент жели да се бави Првим светским ратом, и при томе ратну 1914. годину истражи и обради до најситнијих детаља, а насупрот томе ратну 1918. годину обради само у најкрупнијим потезима. То је пример лошег начина истраживања. Никакву корист студент неће имати уколико у потпуности обради један сегмент теме док други запостави. Уместо тога треба цео рат подједнако обрадити, па ако је неопходно избацити сувишне детаље попут обуће и одеће војника и томе слично.

Поред тога изворима се мора приступити критички, мора се утврдити њихова аутентичност и веродостојност.¹³ У опсегу истраживања могу се наћи противуречна питања, тј. питања која стварају сукоб, а која могу бити противуречна чисто академски (када два историчара или две групе историчара на различите начине тумаче исто сведочанство) или шира (када узрокују поделе међу већим групама, па и нацијама).¹⁴ У таквим случајевима неопходно је посветити пажњу и једној и другој страни и, ако је то могуће, пронаћи истину. Грешка коју је веома лако направити, нарочито када је проналажење истине у питању јесте да истраживач, у овом случају студент, може сматрати једну од опција истином, а да га на такву помисао наведе његово субјективно мишљење или приклоњеност, из било ког разлога некој од супротстављених страна. У таквим случајевима је неопходно тежити објективности и по цену да неки од закључака изостану. Довољно је побројати чињенице опредељене и за једно и за друго супротстављено мишљење. Слично је и са осетљи-

¹⁰ А. Митровић, нав. дело, 15.

¹¹ Исто, 107–108.

¹² Р. Страдлинг, нав. дело, 19.

¹³ А. Митровић, нав. дело, 18.

¹⁴ Р. Страдлинг, нав. дело, 70.

вим питањима. То су најчешће политички или национално актуелна питања чије би погрешно тумачење историчара могло да доведе до некоректности или пристрасности. Да не бисмо дошли до погрешног закључка, неопходно је напоменути да се процес истраживања таквих питања не састоји од тога да се једноставно нагомилају чињенице. Чињенице морају да се обликују у одређену тврдњу.¹⁵ Све у свему, јасно је да је реч о једном комплексном раду и поставља се питање: „Колико је несамосталан студент у могућности да тај рад изврши?“

Одговор је једноставан: „Врло мало“. Ипак студент у таквом случају не сме посматрати своју несамосталност као непремостиву препреку, већ мора пронаћи начин да се избори са њом. Иако препуштен сам себи у процесу истраживања, студент може до одређене мере да се ослони на ставове из литературе, чију је употребу претходно одобрио ментор или да посегне за што обимнијем истраживањем како би критичким поступком дошао до бити ствари. На крају мора да се води сопственим расуђивањем. Све то ће му умногоме помоћи да реши проблем несамосталности и да његово истраживање буде успешно.

Проблем може да настане и при конципирању рада. Два су основна типа конципирања: тематски и хронолошки. Тематски начин конципирања је једноставнији и погоднији за рад, нарочито за почетнике. У оквиру теме омогућено је исцрпно истраживање и овај приступ пружа одређену меру целовитости.¹⁶ Међутим, проблем је како одредити границе подтема и шта са чим спојити да не би дошло до погрешног груписања. Осим тога неопходно је, без обзира што је начин конципирања тематски, пратити одређену хронологију. Погрешно би на пример било говорити о положају сељаштва у току Првог светског рата а да претходно није било речи о узроцима или почетку рата.

Уколико се пак, студент определи за хронолошко конципирање рада, не сме дозволити да подлегне пуком хронолошком набрајању чињеница. Осим тога, при хронолошком конципирању, неопходно је водити рачуна да се хронолошки уклапају све теме. Примера ради, ако неко жели хронолошки да представи догађаје из Балканских ратова, не сме запоставити ни ставове великих сила у одређеним етапама ратова, то јест, не сме се хронолошки обрадити само најбитнији или најупечатљивији сегмент теме, а да се остали оставе по страни или обраде на крају.

Иако делује једноставно, конципирање теме може бити велики изазов, нарочито када онај који врши конципирање, нема довољно искуства или смелости (што је случај са несамосталним студентима). Да би се овај изазов превазишао потребно је посветити доста пажње, не само садржају коришћене литературе, већ и њеној структури и начину излагања аутора. То у суштини значи да, иако недовољно самосталан, студент има могућност да тај проблем реши без помоћи других, пре свега ментора.

---

¹⁵ Р. Страдлинг, нав. дело, 71.

¹⁶ Исто, 47.

На самом крају, завршна израда рада је најлакши део уколико је све напред назначено и извршено. Међутим, при самој изради рада се може јавити још један проблем. Реч је о цитирању, односно навођењу кориштених извора и литературе. Са овим послом се студент мастер студија током свог школовања сусретао веома ретко. Ако изузмемо по који самостално израђен семинарски рад, можемо слободно рећи да је студент навођење извора и литературе могао да примени само приликом израде завршног рада на крају основних студија. Искуства многих студената, нарочито колега историчара нам говоре да ментори нису превише захтевни када је у питању израда завршног рада. Сасвим логично и усклађено са новим болоњским токовима ментори на завршни рад гледају као на само још једну степеницу до краја школовања. Сагласно томе, они су дали све од себе да рад има задовољавајућу садржину и да је одрађен у складу са важећим стандардима, али кад је навођење у питању пружили су својим кандидатима свесрдну помоћ и до танчина их упутили како њихово навођење литературе треба да изгледа. Уз сву захвалност таквој помоћи ментора морамо закључити да је то само корак даље од самосталности студента.

За разлику од завршног рада, израда мастер рада је знатно обимнији посао са много више истраживачког рада што аутоматски значи са знатно више материјала за цитирање. Физички је немогуће да ментор испрати сваку фусноту и усмери студента на њено исправљање. Чак када би и то учинио, то није од користи ни њему, ни студенту. Када би студент био самосталнији, него што свакодневна пракса показује да јесте, било би му довољно једно показивање на примеру и сам би нашао начина да посао навођења извора и литературе успешно заврши. Несамостални студент је по том питању једноставно несигуран. Није у стању да разлучи да ли је пример који је видео аналоган случају на коме он ради. Из те несигурности се рађају непотребне грешке.

Да би спречио појаву оваквих грешака, и ако ненавикнут на такву врсту рада, студент може сам да закључи шта је исправно а шта није тако што ће консултовати понуђену му литературу и обратити пажњу на начин навођења искусних аутора. Осим тога може се са сигурношћу држати објашњења свог аутора, јер навођење се не може разликовати у великој мери од случаја до случаја. Да је тако, нико, па ни најспособнији научници не би били у могућности да тај посао обаве како треба.

Уколико успе да успешно превазиђе све наведене препреке, студент може бити сигуран да његов труд није био узалудан и да је створио једно квалитетно научно дело које подржава токове науке, има научну вредност и на крају доноси успех самом студенту. Осим тога, када се једном избори са својом несамосталношћу, у предстојећем раду ће бити самосталнији, ефикаснији и способнији. Другим речима, биће спремнији за даљи научно-истраживачки рад, ако се за њега одлучи. Ако пак не одабере свој даљи научно-истраживачки рад, свакако ће бити способнији за рад у својој студији. То је нарочито битно за историчара, јер је то професорско занимање, и од њега ће се у бу-

дућности очекивати оно што је он, фигуративно речено, до јуче очекивао од својих професора.

Ипак, да би до тога дошло, потребно је учинити нешто што ће уз повећање самосталности допринети коначном успеху. Иако ненавикнут на самостални рад студент мора да уложи напор како би стекао неопходну самосталност. Ту му између осталог могу помоћи и средства јавног информисања. Трагање преко интернета за пожељним обрасцима или системима рада може бити јако делотворно. Ипак, на самостални рад је потребно навикавати се још на основним студијама и подстицати своју знатижељу. У томе могу помоћи и професори тако што ће заузети став онога ко помаже, подстиче и олакшава учење.¹⁷ Сами студенти би пак требало да своје учење усмере на учење путем откривања¹⁸, да сами испитују своје способности и интересовања, затим да се труде да своје обавезе извршавају што је могуће самосталније и самосвесније са што мање ослонца на околину. Обраћање професорима за помоћ треба да буде само у домену консултовања исправности сазнања до којих је студент сам дошао. Слично је и на мастер студијама. Иако ненавикнут на самостални рад, студент, уместо да за сваку ситницу тражи помоћ ментора, мора да тражи начине да се сам избори са препрекама на свом путу, а ментор је ту управо за оно што и јесте његово задужење: да коригује, усмерава и саветује.

Како не бисмо изазвали погрешне закључке, није препоручљиво дати студенту ни превелику самосталност да се не би јављале честе грешке при његовом раду. Осим грешака није искључено, ако се студенту да превелика самосталност да у његовим закључцима дође до политичке, националне или верске некоректности. Поред тога превелика самосталност студента може изазвати политизацију или модернизацију историје. Морамо се сложити да студент није ту да смисли нову историју већ да свеобухватно спозна постојећу, онаква каква је. Неопходно је, дакле, да се пронађе равнотежа, која подразумева примат професора у односу студент-професор, ако ни због чега другог, оно због већег знања и искуства професора. На професорима је, дакле, да донесу одлуке о приступу настави и учењу.¹⁹

Закључак

Са Болоњским системом су дошли и изазови који прате сваку новину и непознаницу. Међу многим проблемима који прате овај нови систем рада, а који се могу уочити на сваком кораку, од предавања до испита, како код студената, тако и код професора, налази се и проблем самосталности у раду, нарочито на мастер студијама. Овај проблем прети да постане једно од горућих питања, јер стварањем несамосталних студената стварају се несамостални

---

¹⁷ Р. Страдлинг, нав. дело, 131.

¹⁸ Исто.

¹⁹ Исто, 132.

професионалци својих занимања. Студенти током својих основних студија нису навикнути на самостални рад а у области историје и на самостално истраживање. Углавном су ослоњени на своје професоре и кад год је то могуће избегавају да самостално трагају за сазнањима. Такав рад и навике им само тренутно олакшавају студирање, међутим, гледано дугорочно више одмажу него што помажу. Студенти то увиђају тек када се неминовно суоче са потребом самосталног рада, без ког је немогуће извршити истраживање неопходно за израду мастер рада. Због тога је потребно да се током свог образовања, студенти што више осамостаљују како би предупредили могућност појаве збуњености и неспремности. Они који нису у право време учили потребу осамостаљења, потребно је да се што пре укључе у овај процес како би постигли жељене успехе. Ипак, није увек и свуда потребна претерана самосталност нарочито када је реч о закључцима истраживања, где је од велике помоћи менторово искуство и знање.

Литература

Митровић, А. (1996). *Пропитивање Клио, огледи о теоријском у историографији*. Војска: Београд.

Страдлинг, Р. (2003). *Настава европске историје двадесетог века*. Београд.

Snežana Jugović

INDEPENDENCE IN THE WORK OF MASTER STUDENTS

Summary: By argueing on this theme the author would like to explain the self-reliance of the students and their role in the process of attending the Master Studies. The students and professors at Master Studies today meet different challenges. One of them is the need for independent work of students while working on their Master thesis. The challenge consists of the fact that the students are mostly used to directed work during their Academic Studies, which doesn't take independent exploring. When a student begins his Master Studies it's very hard to adapt to the situation when he has to explore on his own, with the support and directions of his mentor. It is no more possible for him to simply reproduce the subject matter, but he needs to explore on his own. That is surely good and useful, for the students complete progress so as for his scientific work. The author would like to point to the ways for overcoming this challenge.

Key words: master studies, student, self-reliance, exploring, mentor

